

Pedagogiskt stöd för personer med synnedläggelse vid lärosäten

En rapport från Synskadades Riksförbund

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	4
Bakgrund.....	4
Enkätutskick	4
Avgränsningar.....	4
Svarande	4
Enkätfrågor.....	5
Resultat	6
Datorer med anpassningar	6
Tentor och hjälpmedel.....	6
Förlängd tid vid salstentor	8
Riktlinjer för genomförande av salstentor	8
Övriga synpunkter.....	8
Avslutning	9
Våra förslag	9
Källor.....	10
Bilaga 1 Sändlista – nätverket samordnare för pedagogiskt stöd	10

Sammanfattning

Synskadades Riksförbund har skickat en webbenkät till ett nätverk för lärosätenas samordnare för pedagogiskt stöd till personer med funktionsnedsättning. Syftet har varit att ta reda på hur deras stöd till personer med synnedsättning fungerar.

Bakgrunden är att Synskadades Riksförbund tidigare har fått telefonsamtal från flera studenter. De uppger att de har svårt att få pedagogiskt stöd från universitet och högskolor, eller upplever problem att få använda nödvändiga hjälpmedel i samband med examina. Det rör sig främst om salstentor.

Enkätsvaren visar på skillnader och oklara riktlinjer bland de olika lärosätena. Det gäller bland annat om studenter får ha egen utrustning i samband med salstentor. Vilka digitala hjälpmedel för synskadade som lärosätena tillhandahåller skiljer sig också åt.

Synskadades Riksförbund anser att det finns goda skäl att utfärda nationella riktlinjer som speciellt ger råd kring pedagogiskt stöd för studenter med synnedsättning och blindhet. Vi föreslår kortfattat följande åtgärder för att förbättra det pedagogiska stödet till personer med synnedsättning:

1. Att allmänna råd eller andra former av riktlinjer kring pedagogiskt stöd för studenter med synnedsättning ska tas fram av Universitetskanslersämbetet eller annan myndighet. Detta bör ske i samarbete med Synskadades Riksförbund, Riksorganisationen Unga med Synnedsättning samt Förbundet Sveriges Dövblinda.
2. Att lärosätenas generella tillgänglighetsarbete och det pedagogiska stödet samordnas i ökad utsträckning.
3. Att lärosätenas aktiva åtgärder för att främja ökad tillgänglighet intensifieras med stöd i 3 kap. diskrimineringslagen (2008:567)

Inledning

Bakgrund

Synskadades Riksförbund tog emot telefonsamtal från flera studenter som uppgav att de hade svårt att få pedagogiskt stöd från universitet och högskolor. Somliga upplevde problem att få använda nödvändiga hjälpmedel i samband med examina. Det rörde sig främst om salstentor.

Ett stort problem för studenterna är i många fall också att nyttja lärosätenas digitala lärplattformar. Mer om det återfinns i rapporten Tillgänglighet till lärplattformar (Synskadades Riksförbund 2016) där studenter med blindhet och svår synnedsättning redogör för egna erfarenheter.

Enkätutskick

Med anledning av de vittnesmål som inkom har Synskadades Riksförbund skickat ut en webbenkät. Den innehåller ett begränsat antal frågor till ett nätverk för lärosätenas samordnare för pedagogiskt stöd till personer med funktionsnedsättning. Samtliga lärosäten är skyldiga att ha en sådan samordnare. I nätverket ingår 43 lärosäten. Lärosätena redovisas i bilaga 1.

Enkäten genomfördes under perioden 27 februari-12 mars 2020.

Utskicket och enkätfrågornas utformning har gjorts i samråd med, och med hjälp av, den nationella samordnaren för pedagogiskt stöd vid Stockholms Universitet.

Avgränsningar

Under arbetet med enkäten kom vi fram till att frågor som gäller tillgänglighet till lärosätenas webbtjänster inte skulle finnas med i enkäten. Detta eftersom samordnarna för pedagogiskt stöd primärt hantlar just pedagogiskt stöd, inte tillgänglighetsfrågor.

Ett stort tack för det goda samarbetet med den nationella samordnaren och till alla som har svarat på enkäten.

Svarande

Totalt redovisas svar från 24 lärosäten. Ett av dessa lärosäten, Röda korsets högskola, har inte besvarat enkäten fullständigt.

Ett lärosäte har valt att inte uppge vilket lärosäte det rör sig om och ett uppger endast att det är studievägledningen som har svarat.

Fyra svar som uppenbart har skickats in av misstag har filtrerats bort. Det har rört sig om dubletter i form av ofullständiga svar.

Följande lärosäten har svarat på enkäten:

Chalmers tekniska högskola, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Göteborgs universitet, Högskolan i Halmstad, Högskolan Dalarna, Högskolan i Borås, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Skövde, Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, Linköpings universitet, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Malmö universitet, Mittuniversitetet, Röda Korsets högskola, Stockholms Universitet, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Södertörns högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet och Örebro universitet.

Enkätfrågor

Följande frågor har ställts:

1. Vilket lärosäte jobbar du på?
2. Har ert lärosäte datorer som studenter med synnedsättning kan använda?
Den som svarar nej fick direkt enkätfråga 5.
3. Vilka hjälpmedel har dessa datorer?
4. Kan studenten spara användarspecifika inställningar för exempelvis skärmläsare och förstoringshjälpmedel som är knutna till studentens användarkonto?
5. Får studenter som använder skärmläsare (talsyntes och punktskriftsdisplay) och/eller förstoring använda egen dator i samband med salstentor för att studenten inte ska behöva få problem med sina hjälpmedel under tentamen?
6. Hur kan studenter med synnedsättning göra salstentor?
7. Kan studenter få förlängd tid för att genomföra salstentor?
8. Finns riktlinjer för hur salstentor kan genomföras av studenter med synnedsättning?
9. Övriga synpunkter

Resultat

Datorer med anpassningar

18 av de 24 lärosätena uppger att de har datorer som har någon form av anpassning/hjälpmedel för personer med någon form av synnedsättning.

De lärosäten som uppger att de inte har några anpassade datorer är Chalmers tekniska högskola, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Högskolan i Gävle, Lunds universitet och Mittuniversitetet och Röda Korsets Högskola. En fritextkommentar från Lunds universitet som vi citerar längre ner i sammanställningen tyder dock på att de har någon form av anpassning.

Fyra av de lärosäten som uppger att de har någon form av anpassning säger sig ha en punktskriftsskärm, det vill säga en läsrad framför datorn där det som visas på skärmen även visas i punktskrift. Tio av de svarande säger sig ha förstoringshjälpmedel. Alla utom ett lärosäte säger sig ha en skärmläsare med talsyntes utöver skärmläsare som finns inbyggda i systemet. En av de svarande säger sig ha en punktskriftsskärm utan någon ytterligare anpassning utöver vad som finns inbyggt i operativsystemet.

Frågan ifall studenter kan spara användarspecifika inställningar för hjälpmedel på lärosätenas datorer verkar ha varit svår att svara på. Frågan kan uppfattas som en detalj. Men att kunna spara inställningar kan vara en stor fördel för att inte behöva ägna tid åt att anpassa hjälpmedlet efter enskilda behov varje gång. Det gäller särskilt om egen dator inte kan användas i samband med tentor.

En majoritet av de svarande vet inte om det är möjligt att spara användarspecifika hjälpmedelsinställningar i studentens användarkonto. Endast två har svarat ja på frågan.

Tentor och hjälpmedel

Av de 24 svarande uppger 16 lärosäten att studenter får ta med sig egen dator med hjälpmedel i samband med salstentor. Sex har svarat nej på frågan.

På frågan hur studenter med synnedsättning kan göra tentor, varierar svaren. Många bekräftar svaret på förra frågan, att den egna datorn får tas med för den som använder skärmläsare. Den som är i behov av förstoringshjälpmedel kan för det mesta använda universitetets anpassade dator. Ett lärosäte skriver också att studenten kan tala in svar med hjälp av diktafon.

Ett lärosäte uppger att det krävs godkännande från tentamensservice och examinator för att få använda dator. Det kan alltså vara upp till en enskild examinator om det tillåts.

Det framkommer också att det kan finnas problem att göra tentor till följd av bristande tillgänglighet:

”Digitala tentor är inte kompatibla med hjälpprogram som studentgruppen kan behöva. Har just nu en blind student, han gör sina tentor muntligt i matematik. Är ett undantag då muntliga tentor sällan eller aldrig ges på Chalmers. Har lyft frågan med IT och tentamen och hoppas på en lösning.”

”På frågan om studenter kan använda skärmläsare/talsyntes med mera och använda egen dator vid salstenta så löser vi det med att göra tentorna muntliga. Inom musikområdet är detta enklare.”

Ett annat lärosäte säger att hjälpmedel kommer att införskaffas om en student i behov av det börjar studera hos dem.

”I dagsläget har vi inga studenter med behov av skärmläsare och punktskriftsdisplay. Om vi får sökande med dessa behov så kommer vi att inskaffa erforderliga hjälpmedel.”

Ett lärosäte tar upp att det kan finnas skillnader mellan olika institutioner och kanske till och med mellan olika examinatoreer inom samma institution kring vilka anpassningar som tillåts. De nämner också att det pedagogiska stödet alltid ska ses utifrån den enskilde individens speciella behov, och inte utifrån en speciell funktionsnedsättning:

”De två föregående frågorna var komplicerade, då det förekommer att studenter kan använda egna datorer, men ibland blir nekade och då hänvisade till universitetets datorer som inte är anpassade mer än med talsyntes. En student var tvungen att trixa med licens från syncentralen för att kunna använda förstoringsprogram vilket inte var optimalt på något sätt. Lunds universitetet har ytterst få blinda/gravt synnedsatta studenter. I ett fall för skrev studenten tentan hemma med skrivningsvakt, pga. att utrustningen var för omfattande för att flyttas. Studenter som kan använda tillhandahållen dator får använda talsyntes (campuslicens). Sitter antingen i mindre grupp eller enskilt. Har

också förekommit uppförstorade papperstentor i önskat format från studentens sida. Men det studenter främst behöver vid synnedsättning är ju en större skärm som inte tillhandahålls. Pedagogiskt stöd ger rekommendationer kring tentor, examinator bestämmer. Lärare kan också få handledning vid behov av Pedagogiskt stöd, men det förutsätter att läraren kontaktar Pedagogiskt stöd.”

Flera säger att det pedagogiska stödet utgår från personers behov, inte från speciella funktionsnedsättningar:

”Det finns inga riktlinjer specifikt för gruppen blinda/synned-satta, men man ska också komma ihåg att det är ett individuellt kompensande pedagogiskt stöd som ges utifrån studentens individuella behov.”

”Detta beror ju vilka behov studenten upplever. Dessa studenter kan få samma stöd som andra studenter med funktionsvariationer ex. Att sitta i enskilt rum eller i mindre grupp, få längre tid på sig på tentan, använda egen utrustning efter koll från vår tentamenssamordning. Speciella behov tillgodoses efter diskussion med studenten.”

Förlängd tid vid salstentor

I princip alla verkar kunna få förlängd tentamenstid. 21 lärosäten av 24 svarande har svarat ja på frågan, medan tre inte har besvarat den.

Riktlinjer för genomförande av salstentor

På frågan om det finns riktlinjer för hur studenter med synnedsättning kan genomföra salstentor, har 13 lärosäten svarat att det finns några riktlinjer, medan åtta uppger att det inte finns några. Tre lärosäten har inte besvarat frågan.

Med anledning av hur frågan ställts är det oklart om det i riktlinjerna finns speciella formuleringar kring personer med synnedsättning, eller om de är mer generella ur ett funktionsnedsättningsperspektiv (se ovan).

Övriga synpunkter

Bland övriga synpunkter skriver ett lärosäte att de planerar att införskaffa synhjälpmedel till en dator. Ett annat lärosäte tänker göra an-

passningar först om en student med synnedsättning skulle börja studera. En av de svarande tar upp attityder från lärare:

Röster från studenter:

”när jag bad att få PPP i förväg möttes jag av direkt motvilja”

”det tas inte på allvar (tex föreslogs att kalkylatorn på datorn skulle användas när studenten efterfrågade miniräknare med färgskärm”

”jag orkar inte ta alla strider”

Avslutning

Synskadades Riksförbunds förhoppning är att resultatet av denna undersökning ska leda till ökad diskussion kring några viktiga frågor, relaterade till pedagogiskt stöd för studenter med synnedsättning inom högre utbildning. Rapporten visar på flera brister som pekar på behovet av speciella nationella riktlinjer för dessa studenter.

Våra förslag på åtgärder

Synskadades Riksförbund föreslår följande åtgärder för att förbättra det pedagogiska stödet till personer med synnedsättning vid lärosäten:

Allmänna råd

Vi anser att allmänna råd eller annan typ av riktlinjer ska tas fram av Universitetskanslersämbetet eller annan lämplig myndighet som en vägledning till det pedagogiska stödet. Syftet är att öka likvärdighet, rättssäkerhet och likabehandling. Råden ska tas fram i samarbete med Synskadades Riksförbund, Riksorganisationen Unga med Synnedsättning samt Förbundet Sveriges Dövblinda.

De exempel på anpassad examination som nämns i Universitetskanslersämbetets vägledning för rättssäker examination (2020 sid. 61) fokuserar i ytterst liten grad på behov som kan uppstå för studenter med synnedsättning och blindhet. Det enda som nämns utöver generella åtgärder som förlängd tid vid examinationer, är att dator med talsyntes kan användas.

I anvisningar till högskoleprovet för synskadade provdeltagare på Studera.nu anges att anteckningshjälpmedel med visuell skärm som saknar internetuppkoppling är tillåtet.

Hur ska exempelvis en student som använder skärmläsare kunna göra salstentor utan att riskera att behöva ägna tentamenstiden åt att anpassa sitt hjälpmedel?

Det är också av yttersta vikt att rättssäkerhet och förutsägbarhet gäller för alla studenter, även för den som har nedsatt syn eller ingen synförmåga alls och att det inte ska vara möjligt att misstänka någon för att fuska.

Ökad samverkan kring tillgänglighet och pedagogiskt stöd

Det är också viktigt att det pedagogiska stödet och lärosätenas generella tillgänglighetsarbete går hand i hand. Ökad generell tillgänglighet bör minska behovet av riktat pedagogiskt stöd.

Det gäller inte minst möjligheten för synskadade studenter att kunna använda digitala lärplattformar och digitala tentamensverktyg. Av 3 kap. diskrimineringslagen (2008:567) framgår att lärosätena ska vidta aktiva åtgärder för att bedriva ett främjande arbete i syfte att förhindra diskriminering.

Alla lärosäten bör upphandla speciell support för att studenter med synnedsättning ska kunna få hjälp med att använda hjälpmedel med lärosätenas digitala plattformar.

Ett ökat främjandearbete

Mot bakgrund av lärosätenas skyldighet att bedriva ett främjande och undersökande arbete med stöd i diskrimineringslagens tredje kapitel, kan man ifrågasätta inställningen om att köpa in anpassningar till datorer först ifall det börjar någon student med synnedsättning. Att införskaffa anpassningar tar ofta lång tid. Studenten kan ha hunnit börja sin utbildning innan anpassningarna finns på plats och därmed inte kunna använda dem vid utbildningsstart.

Vi anser att lärosätenas främjande och aktiva arbete för ökad tillgänglighet ska intensifieras.

Källor

Högskoleprovet för dig med synskada (2020-03-25) <https://www.studera.nu/hogskoleprov/hogskoleprovet-funktionsnedsattning/hogskoleprovet-synskadade/>

Vägledning om rättssäker examination (UHÄ 220)

Bilaga 1

Sändlista – nätverket samordnare för pedagogiskt stöd

Uppsala universitet

Lunds universitet

Göteborgs universitet

Stockholms Universitet
Umeå universitet
Linköpings universitet
Karolinska institutet
Kungl. Tekniska högskolan
Luleå tekniska universitet
Karlstads universitet
Linnéuniversitetet
Örebro universitet
Mittuniversitetet
Blekinge tekniska högskola
Malmö universitet
Mälardalens högskola
Stockholms konstnärliga högskola
Gymnastik- och idrottshögskolan
Högskolan i Borås
Högskolan Dalarna
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst
Konstfack
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Södertörns högskola
Försvvarshögskolan
Chalmers tekniska högskola
Handelshögskolan i Stockholm
Jönköping University
Enskilda Högskolan Stockholm
Ersta Sköndal Bräcke högskola
Johannelunds Teologiska högskola
Stockholms Musikpedagogiska Institut
Ericastiftelsen
Röda Korsets högskola
Sophiahemmet högskola
Beckmans Designhögskola
Örebro teologiska högskola
Newmaninstitutet
Sveriges lantbruksuniversitet

Maj 2020. Kontakt: Henrik Götesson handläggare,
telefon: 08-39 91 49 mejl: henrik.gotesson@srf.nu

Synskadades Riksförbund är landets företrädare för personer med synnedsättning.

Detta material finns i följande versioner: på papper i tryckt text, som punktskrift, som word-fil, samt inläst på CD i DAISY-format. Beställs hos SRF Kontorsservice, tel: 08-39 92 20 eller via e-post: kontorsservice@srf.nu

Synskadades Riksförbund · 122 88 Enskede
tel: 08-39 90 00 · fax: 08-39 93 22
info@srf.nu · www.srf.nu

Stöd gärna vårt arbete.
Pg 90 00 90-2